

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ АДАПТАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ

ANALYSIS AND ASSESSMENT OF THE EXPORT POTENTIAL OF UKRAINIAN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES IN THE SYSTEM OF THE ADAPTIVE MECHANISM

У статті визначено передумови формування експортного потенціалу виробників машинобудівної продукції. Здійснено аналіз динаміки експортних операцій провідних машинобудівних підприємств Вінницької області. Проведено оцінку основних фінансово-економічних показників експортного потенціалу підприємств машинобудівного комплексу Вінницької області з метою визначення необхідності застосування адаптаційних заходів в контексті розвитку євроінтеграційних процесів національної економіки.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, машинобудівний комплекс, європейська інтеграція, адаптація.

дана оцінка основних фінансово-економічних показателів експортного потенціала підприємств машинобудівного комплексу Вінницької області з метою визначення необхідності застосування адаптаційних заходів в контексті розвитку євроінтеграційних процесів національної економіки.

Ключевые слова: экспорт, экспортный потенциал, машиностроительный комплекс, европейская интеграция, адаптация.

The article defines preconditions of export potential formation of engineering products producers. The dynamics of export operations of the leading machine-building enterprises of Vinnytsia region is analysed. The key financial and economic indicators of the export potential of machine-building enterprises of Vinnytsia region are estimated.

Key words: export, export potential, machine-building complex, European integration, adaptation.

УДК 339(92+944)(045)

Семенюк І.Ю.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницький національний
університет

В статье определены предпосылки формирования экспортного потенциала производителей машиностроительной продукции. Осуществлен анализ динамики экспортных операций ведущих машиностроительных предприятий Винницкой области. Прове-

Постановка проблеми. Поглиблення євроінтеграційних процесів України та підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом є важливим фактором, що впливає на розвиток зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств машинобудівного комплексу. Проте, їх інтеграція до європейського економічного простору можлива лише за умов ефективного використання експортного потенціалу, аналіз та оцінка якого є важливою передумовою формування механізму зовнішньоекономічної адаптації українських виробників машинобудівної продукції до умов вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань особливостей формування, використання та оцінки експортного потенціалу саме машинобудівних підприємств знайшли своє відображення у працях таких науковців, як: Є. Шелест [1, 2], К. Селезьнова [3], Н. Байдала [4], Н. Шмиголь [5], І. Захарчук [6], О. Шестакова [7] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню теоретичних аспектів використання експортного потенціалу машинобудівних підприємств, недостатньо висвітленою залишається проблема його формування та оцінки в умовах адаптації до євроінтеграційних процесів.

Постановка завдання. Метою статті є здійснити аналіз та оцінку експортного потенціалу на прикладі машинобудівних підприємств Вінниць-

кої області та визначити необхідність здійснення адаптаційних заходів в контексті розвитку євроінтеграційних процесів національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал визначає спроможність машинобудівного підприємства здійснювати зовнішньоекономічну діяльність та формує конкурентоспроможність його продукції на європейському ринку. У свою чергу аналіз та оцінка експортного потенціалу дають можливість визначити готовність виробника машинобудівної продукції до освоєння зарубіжних ринків з найбільш максимальним ефектом, а також розробити ряд необхідних адаптаційних заходів.

На нашу думку, оцінку експортного потенціалу підприємства доцільно розпочинати з аналізу динаміки його експортної діяльності. Розглянемо ефективність реалізації експортного потенціалу виробників машинобудівної продукції на прикладі підприємств Вінницької області.

Варто зазначити, що органи місцевого самоврядування області відіграють дуже важливу роль у формуванні експортного потенціалу промислового сектору шляхом створення сприятливого бізнес клімату у контексті визначення першочергових та стратегічних завдань економічного розвитку регіону. Зокрема, протягом останніх років було здійснено ряд таких важливих кроків:

– в області створено 30 Центрив надання адміністративних послуг (з яких 21 – районний, 4 – міськрайонні, 3 – міські) та 6 територіальних відді-

лень в т. ч. 3 відділення Центру адміністративних послуг «Прозорий офіс» в м. Вінниці;

– Вінницька область першою в Україні створила Агенцію регіонального розвитку, що має на меті формування інвестиційної привабливості та залучення коштів в соціально-економічний розвиток області;

– Вінницька область реалізує 10 Угод про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво із регіонами Республіки Польща, Румунії, Чехії та іншими;

– у 2016 році в м. Вінниця був створений Вінницький індустріальний парк, метою якого є залучення інвестицій в економіку обласного центру, забезпечення сприятливих умов для функціонування та розвитку промислових підприємств, поліпшення інвестиційного іміджу міста, забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності території, створення нових робочих місць, збільшення надходжень до всіх рівнів бюджету, розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури;

– у 2017 році в м. Вінниця було створено «Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування», метою якого є утворення потужного кластеру холодильного машинобудування, щоб включатиме в себе повний цикл виробництва холодильного обладнання, сервісного обслуговування та розвинену логістичну складову;

– у Вінницькій області сформовано перелік понад 100 інвестиційно привабливих ділянок типу «greenfield» та типу «brownfield».

Показовим також є те, що за обсягами виробництва продовольчих товарів народного споживання Вінницька область посідає одне з провідних місць в Україні. Так у 2016 році індекс промислового виробництва склав 105,3% до відповідного періоду 2015 року, у той час, як індекс промислової продукції по Україні становив 102,4%. Також Вінниччина входить до 10 областей України, які за результатами зовнішньоторговельної діяльності в 2016 році досягли позитивного сальдо зовнішньої торгівлі товарами та приросту експорту товарів [8].

Провідними підприємствами машинобудівного сектору Вінницького регіону, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, є ПРАТ «Барський машинобудівний завод» та ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод».

ПРАТ «Барський машинобудівний завод» займається виробництвом технологічного обладнання для харчової промисловості, а також газових, електричних та твердопаливних котлів. На експорт підприємство реалізує газові та твердопаливні котли, а також запчастини до них, машини для виготовлення хлібобулочних виробів, обладнання для консервної промисловості, обладнання для кондитерської промисловості. При цьому,

частка експорту у загальному обсязі реалізованої продукції підприємством становить близько 30%.

Основними ринками збуту підприємства «Барський машинобудівний завод» є Росія, Білорусь, Молдова, Румунія, Ізраїль, країни Середньої Азії, Кавказу та Прибалтики [9].

Публічне акціонерне товариство «Могилів-Подільський машинобудівний завод» – це підприємство, що спеціалізується на виробництві переробного обладнання та є одним з провідних в Україні та країнах СНД виробником технологічних машин і високопродуктивного млинарського обладнання. На сьогоднішній день продукція підприємства займає досить широку нішу як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

В основній номенклатурі заводу більш, ніж 60 найменувань виробів, серед яких і технологічне та транспортне обладнання, опалювальне обладнання, агрегатні вальцьові млини та верстати, устаткування для виробництва виробів з крупи тощо. Діюча на заводі система контролю якості сертифікована на відповідність міжнародному стандарту ISO-9001.

Продукція ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» постачається у більш, ніж двадцять країн світу. Це, перш за все, країни СНД, Польща, Угорщина, Румунія, Болгарія, Іран та Австрія [10].

Динаміку експортних операцій досліджуваних підприємств протягом 2012-2016 років представлено на рис. 1.

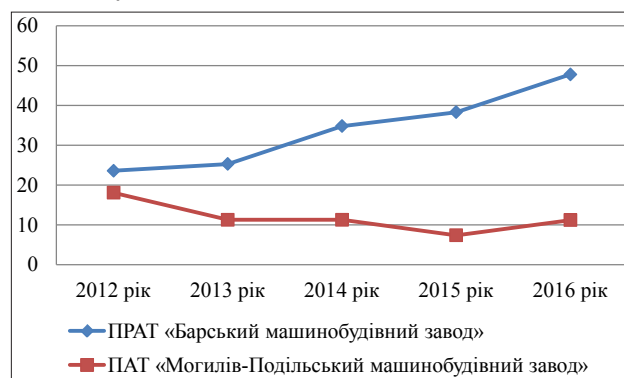

Рис. 1. Динаміка експорту товарів ПРАТ «Барський машинобудівний завод» та ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» у 2012-2016 рр., млн грн

Як видно з рис. 1, експортна діяльність ПРАТ «Барський машинобудівний завод» характеризувалася найбільш позитивною динамікою протягом 2012-2016 рр. Продаж продукції підприємства за кордон у 2016 році порівняно з 2012 роком збільшився на 89%. Експорт продукції ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», навпаки, зменшився на 38,2% у 2016 році порівняно з 2012 роком. Однак, у порівнянні з 2015 роком обсяг експорту підприємства у 2016 році збільшився на 51,4%.

Фінансово-економічні показники розвитку експортного потенціалу окремих машинобудівних підприємств Вінницької області у 2012 та 2016 роках

Показник	ПРАТ «Барський машинобудівний завод»		Темп приросту (2016-2012) / 2012, %	ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод»		Темп приросту (2016-2012) / 2012, %
	2012 рік	2016 рік		2012 рік	2016 рік	
Обсяг експорту, тис. грн	25312	47849	89,0	18121	11193	-38,2
Частка експорту у загальному обсязі реалізованої продукції, %	36,0	40,1	11,4	50,0	20,7	-58,6
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	81530	128701	57,9	46238	55969	21,0
Середньооблікова чисельність працівників, ос.	450	390	-13,3	595	401	-32,6
Продуктивність праці персоналу підприємства щодо здійснення ним експортної діяльності, тис. грн./ос.	56,2	122,7	118,3	30,5	27,9	-8,5
Собівартість експортної продукції, тис. грн	72066	108095	49,9	35433	41320	16,6
Фондовіддача, грн	7,7	13,0	68,8	1,3	1,2	-7,7
Рентабельність реалізованої продукції, %	88,3	83,9	-4,9	76,6	73,8	-3,7

Основними складовими експортного потенціалу підприємства, крім експортної діяльності, виступають також ресурси та технології [11]. Тому при здійсненні оцінки важливо враховувати показники виробничого, трудового, фінансового, організаційного, інноваційного, інвестиційного та конкурентного потенціалу експортера машинобудівної продукції. Порівняльна характеристика основних фінансово-економічних показників розвитку експортного потенціалу ПРАТ «Барський машинобудівний завод» та ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» представлено у табл. 1.

Як свідчать дані табл. 1, ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» продемонстрував гірші результати розвитку експортного потенціалу у 2016 році порівняно з ПРАТ «Барський машинобудівний завод», зменшення обсягів експорту якого було спричинено скороченням частки експорту у загальному обсязі реалізованої продукції на 58,6%. У свою чергу, зменшення продуктивності праці персоналу підприємства щодо здійснення ним експортної діяльності на 8,5% стало наслідком скорочення середньооблікової чисельності працівників на 32,6% порівняно з 2012 роком.

Така негативна динаміка свідчить про те, що ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» потребує розробки комплексу адаптацій-

них заходів з метою покращення основних показників його експортного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому ринку, так і на ринках європейських країн.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, рівень розвитку експортного потенціалу є ключовим фактором конкурентоспроможності машинобудівних підприємств та дозволяє визначити необхідність застосування адаптаційних заходів в умовах розвитку євроінтеграційних процесів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шелест Є. О. Передумови, проблеми й загрози формування та використання експортного потенціалу машинобудівних підприємств / Є. О. Шелест // Економіка промисловості. – 2013. – № 1-2. – С. 90-100.
2. Шелест Є. О. Активізація розвитку експортного потенціалу машинобудівних підприємств України шляхом впровадження ефективного механізму його формування та використання / Є. О. Шелест // Економічний простір. – 2013. – № 74. – С. 53-62.
3. Селезньова К. В. Обґрунтування факторів впливу на розвиток експортного потенціалу машинобудівного підприємства / К. В. Селезньова // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 45. – С. 102-115.

4. Байдала Н. Розвиток експортного потенціалу машинобудівних підприємств на засадах застосування евристичних функцій управління / Н. Байдала, О. Коломієць // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2013. – № 52. – С. 152-164.

5. Шмиголь Н. М. Експортний потенціал підприємств машинобудівної галузі запорізького регіону: сучасний стан, проблеми, перспективи / Н. М. Шмиголь, Т. С. Павлюк // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3. – С. 47-55.

6. Захарчук І. Ю. Експортний потенціал машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / І. Ю. Захарчук // Ефективна економіка. – 2013. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_59.

7. Шестакова О. А. Методологічні аспекти формування механізму управління розвитком експортного потенціалу машинобудівного підприємства [Текст] / Олена Андріївна Шестакова // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 1. – С. 137-145.

8. Офіційний сайт Інвестиційного порталу Вінниччини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://vininvest.gov.ua/>.

9. Офіційний сайт ПРАТ «Барський машинобудівний завод» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://barmash.com.ua/>.

10. Офіційний сайт ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mpmz.ua/>.

11. Скриньковський Р. М. Діагностика фінансового, виробничого, трудового, соціально-економічного та інноваційно-інвестиційного потенціалів і аналіз потенційних ризиків підприємства в умовах невизначеності / Р. М. Скриньковський // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 186-193.

REFERENCES:

1. Shelest Ye. O. (2013) Peredumovy, problemy u zahrozy formuvannya ta vykorystannya eksportnoho potentsialu mashynobudivnykh pidpriemstv [Pre-conditions, problems and threats of forming and using the export potential of machine building enterprises]. *Ekonomika promyslovosti*, pp. 90-100. (in Ukrainian).

2. Shelest Ye. O. (2013) Aktyvizatsiya rozvytku eksportnoho potentsialu mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy shlyakhom vprovadzhennya efektyvnoho mekhanizmu yoho formuvannya ta vykorystannya [Activation of the export potential of Ukraine machine-building enterprises by implementing an effective mechanism of its formation and use]. *Ekonomichniy prostir*, pp. 53-62. (in Ukrainian).

3. Selez'nova K. V. (2013) Obhruntuvannya faktoriv vplyvu na rozvytok eksportnoho potentsialu mashynobudivnoho pidpriemstva [Justification of the factors influencing the development of the export potential of the machine-building enterprise]. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «KhPI»*. *Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*, pp. 102-115. (in Ukrainian).

4. Baydala N., Kolomiyets O. (2013) Rozvytok eksportnoho potentsialu mashynobudivnykh pidpriemstv na zasadakh zastosuvannya evrystychnykh funktsiy upravlinnya [export potential development of machine-building enterprises on the basis of applying of heuristic functions of management]. *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu kharchovykh tekhnolohiy*, pp. 152-164. (in Ukrainian).

5. Shmyhol N. M., Pavlyuk T. S. (2014) Eksportnyy potentsial pidpriemstv mashynobudivnoyi haluzi zaporiz'koho rehionu: suchasnyy stan, problemy, perspektyvy [The export potential of the machine-building industry enterprises of zaporizhian region: current status, problems, perspectives]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, pp. 47-55. (in Ukrainian).

6. Zakharchuk I. Yu. (2013) Eksportnyy potentsial mashynobudivnykh pidpriemstv [Export potential of machine – building enterprises]. *Efektyvna ekonomika*, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_59 (in Ukrainian).

7. Shestakova O. A. (2017) Metodolohichni aspekty formuvannya mekhanizmu upravlinnya rozvytkom eksportnoho potentsialu mashynobudivnoho pidpriemstva [Methodological aspects of formation of enterprise export potential management]. *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, pp. 137-145. (in Ukrainian).

8. Ofitsiynyy sayt Investytsiynoho portalu Vinnychchyny [Official website of the Vinnytsia Investment Portal]. Available at: <http://vininvest.gov.ua/> (in Ukrainian).

9. Ofitsiynyy sait PRAT «Barskyi mashynobudivnyi zavod» [Official website of «Bar Machine-Building Plant»]. Available at: <http://barmash.com.ua/> (in Ukrainian).

10. Ofitsiynyy sait PAT «Mohyliv-Podil'skyi mashynobudivnyi zavod» [Official website of «Mohyliv-Podil'skyi Engineering Plant»]. Available at: <http://mpmz.ua/> (in Ukrainian).

11. Skrynkovskyy R. M. (2015) Diahnostyka finansovoho, vyrobnychoho, trudovoho, sotsialno-ekonomichnoho ta innovatsiino-investytsiynoho potentsialiv i analiz potentsiinykh ryzykiv pidpriemstva v umovakh nevyznachenosti [Diagnostic of the Financial, Industrial, Labor, Socio-Economic and Innovation and Investment Potentials and Analysis of the Enterprise Potential Risks under Conditions of Uncertainty]. *Problemy ekonomiky*, pp. 186-193. (in Ukrainian).

**ANALYSIS AND ASSESSMENT OF THE EXPORT POTENTIAL
OF UKRAINIAN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES
IN THE SYSTEM OF THE ADAPTIVE MECHANISM**

The deepening of the European integration processes of Ukraine and the signing of the Association Agreement with the European Union is an important factor influencing the development of the foreign economic activity of domestic enterprises of the machine-building complex. However, their integration into the European economic space is possible only with the effective use of export potential. Because its analysis and assessment is an important precondition of formation of foreign economic adaptation mechanism of Ukrainian producers of machine-building products to the conditions of free trade between Ukraine and the EU.

The export potential determines the ability of the machine-building enterprise to carry out the foreign economic activity and forms the competitiveness of its products in the European market.

The analysis and assessment of export potential make it possible to determine the readiness of the producers of machine-building products to the development of foreign markets with the maximum effect, as well as to apply a number of necessary adaptation measures.

The main components of the export potential of the enterprise are export activity, resources, and technologies. That is why, it is important to take into account the indicators of production, labour, financial, organizational, innovative, investment, and competitive potential of the exporter of machine-building products.

The article defines the preconditions of export potential formation of engineering products producers. The dynamics of export operations of the leading machine-building enterprises of Vinnytsia region is analysed. The key financial and economic indicators of export potential of machine-building enterprises of Vinnytsia region are estimated.